

Petőfi Díj a Civil Helytállásért

Szolgálni minden körülmények között

A Krisztus előtti 4. században élt ógörög filozófus, Diogenész, a hanyatló athéni társadalom elleni tiltakozását fejezte ki koldús életmódjával és erkölcsi tanításaival. Arra a kérdésre, hogy miért járkal fényes nappal égő olajlámpással a kezében, ezt válaszolta: Keresem az embert.

Két különös okom is van, hogy mondandómat ezzel a hivatkozással kezdjem.

Az Úristen különös kegyelméből megismerhettem egy Embert (Szespesházy Kálmánnak hívták). Beszélgetéseink során soha nem felejtett el nagy hangsúllyal szólni az erkölcs fontosságáról. Az a társadalom, melyben nincs helye az erkölcsnek, halálra van ítélve – fogalmazott. Ez volt az egyik ok. *„Úgy élek mint egy koldús, de úgy adományozok, mint egy király“* – mondogatta. Szinte mindenét szétoztotta. Nem sorolom fel a kedvezményezett köreit. Hosszú volna a lista. Ez a másik ok.

Óréa emlékezve gondoltuk azt, hogy évente kellene találni egy alkalmat, amikor találkozhatunk, amikor látható jelét adhatjuk az önzetlenségnek. Mi ezt az alkalmat az *Önzetlenség Napjának* neveztük el. Hogy lesz-e belőle hagyomány, nem tudom. Bízunk benne. Mindannyiunkon is múlik.

Két okot említettem, valójában azonban van egy harmadik is. Egyszer ugyanis már felhoztam Diogenész példáját, történetesen Hanván.

1977-ben tértem haza Budapestről. Gyakori vendég voltam a CSEMADOK rimaszombati irodájában. Ott hallottam először arról, hogy van egy rendhagyó szövetkezeti elnök Rimaszécsen. Megjegyeztem magamnak a nevét. Aztán találkoztunk, beszélgettünk. Hol és mikor? – már nem is emlékszem. Úgy tűnik fel előttem, mintha mindig ismertem volna. S a következmény? 1988 Karácsonya már Rimaszécsen ért. Az én rendszerváltásom a rimaszécsiek, harmaciak, zádoriak, iványiak és jéneiek között kezdődött!

Most engedjenek meg egy látszólagos kitérőt!

Sokszor eszembe jut egyik apai nagybátyám, Sándor, akit nem ismerhettem. 1944-ben azonnali behívót kapott Budapestre. A körülrzárt városból, a szovjet gyűrűből kitértek. Zólyom táján fogták el a szovjetek, s hurcolták el a Gulagokra. El kellene ítélnem? Nem gondolom azt.

Miért? Mert a rendszer nem azonos az egyes emberrel.

Azért említem az ő példáját, mert érvényes Juhász Istvánra is. Látszólag együtt üvöltött a farkasokkal. Sokan nem vették észre, hogy az ő érdekükben, az ő javukra vállalja a billogot. Ha úgy tetszik: vállalja az áldozatot. Amikor eljött 1989 novembere, amely az ő számára - s vele együtt sokak számára - a kiüzetést, esetenként a gyalázkodást, meghurcolást jelentette, ő nem perlekedett. Miközben mások „igazodtak“, ő csendben visszahúzódott. (Zárójelben jegyzem meg: tessék összevetni Rimaszécs és a környék akkori és mai állapotát - s lehet gondolkodni.) A létezés új kereteit

alakította ki Hanván, nem csak magának, hanem sokaknak a száműzöttek közül, azoknak, akikért felelősséget érzett. Tette a dolgát. Csendben, ám annál hatékonyabban. Sokan tudnának erről tanúságot tenni. Nem ő keresett másokat. Őt keresték, sokan. S ő senkit nem hártott el. Akin tudott, segített. Egyszer, kissé tréfásan, de talán nem ok nélkül „keresztapa“-ként aposztrofáltam. Sok-sok közösségi ügyünknek a keresztapja ő. (Hivatkozhatnék annyi mindenre! Alig-alig volt olyan közösségi rendezvény, amelyet ne támogatott volna. Felsorolás helyett azonban inkább a tengervíz példájára utalok, amely nem a mennyisége miatt az, ami.) Egy példát azonban mégsem hagyhatok ki. Ez a ház, most Diakóniai Központ sem állna, ha ő nincs! Nem két évtizednyi szolgálata főhajtást érdemel.

Amikor a Simonyi Alapítvány nevében átadjuk a szlovákiai magyar nemzeti közösség szerény elismerését, boldogan tesszük. S hadd adjak mellé egy képet, az Alapítvány ajándékát. Annak a Dúdor Pistának egy művét, aki az idén lett volna 60 éves.

Kedves Pista!

Nem mindenki emlékszik már arra, hogy az Általad vezetett rimaszécsi „Új Élet” szövetkezet volt az a hely, ahol állandó kiállítást képzeltünk a Szabó-Bacskai-Dúdor triászban, amelyik Pistának a deresi sírját megcsináltatta (Bettes Pista, néhai Major Ernő, Benedek Laci, Igo Aladár és mások közreműködésével).

Ez a kép, a „Mégfeszített Krisztus” emlékeztessen Téged egyrészt óréa, másrészt sorsunkra, saját megpróbáltatásaidra. De arra is, hogy az Úristen soha nem hagyott el. Vele volt, velünk volt, megőrzött. Őbenne bízva köszönjük meg Neked a szolgálatot, kívánva, hogy meg sok-sok éven át adjon a Számodra lehetőséget a folytatásra.

Hölgyeim és Uraim!

A Civil Helytállásért járó Petőfi Díj adományozásának szándékát a költő és tiszteletbeli gömői táblalíró rimaszombati szobrának felállításakor jelentette be Bán Zoltán. Amikor a díjat átadjuk, emlékezünk a boldogtalan sorsú mártír-pedagógusra, Agócs Bélára is. Sorsa égő seb a szlovákiai magyarság testén. Először 2006-ban osztottuk ki, posztumusz, Habodász Elemérnek, a Simonyi Alapítvány kezdeményezőjének. 2007-ben Kováts Miklós, kassai tanár, 2008-ban pedig Koncsol László részesült az elismerésben.

A Civil Helytállásért járó Petőfi Díj idei kitüntetettje tehát Juhász István mérnök.*

* Elhangzott Hanván, 2009. december 12-én

A Hanvai Asszonykórus fellépése

Az Önzetlenség Napja Hanván (2009. december 12.)

*Juhász István mérnök
Juhász Dósa János felvételei*

A Thália Színház támogatásáért Kolár Péter mondott köszönetet

Oroszlánnal lettünk kevesebbek

Megemlékezés a Hanva-nembeli runyai dr. 'Soldos Lászlóról

A földi lét egy elkerülhetetlen alkalmából vagyunk itt.

Közeli hozzátartozók, rokonok, akik szinte fel sem tudják fogni, hogy mi is történt, mert hisz még elevenen bennük él, aki már nincs, csak éppen nem áll előttük fizikai létében, testi-lelki eleganciájával, szeretetével, szeretnivalóságával.

Itt vannak gömöri tisztelői, akik elvesztettek valakit, akit némelyek alig, vagy egyáltalán nem ismertek, de tudták, hogy amíg ilyenek léteznek, addig még van valami fogódzó, kőszikla, ami nem olyan, mint hitvány jelenünk.

A közeli hozzátartozóknak, rokonoknak az „ember” elvesztése most minden más érzést, gondolatot elnyom. Szavak nélkül, a szívben, a lélekben.

Mi, gömöri tisztelői azt érezzük, hogy valami megint nincs már. Van még valaki? Lesz még valaki? Egy szikrányi remény, akiről tudjuk, hogy bár ő felettünk van, mégis őhozzá akarunk méltóak lenni, lelkünk alapjaiban ugyanolyanok: magyarok.

A Hanva-nembeli 'Soldosok több mint ezer éve álltak őrt ott, ahová az Isten vezérelte őket, Árpád fejedelem pedig kijelölte helyüket. A 'Soldosoknál voltak Gömörben nagyobbak, hatalmasabbak, de egyiknek neve sem csengett fényesebben.

A Hanva-nembeli nagy családokról, a Hanvayokról, 'Soldosokról, Darvasokról, Szkárosiakról, Farkasokról, Kerepeczyekről tudott, hogy mindig a néphez közelállók voltak, különösen a nehéz, így a török időkben. Királyi emberek, vármegyések bőven akadtak a családban a régmúltban. A közelebbi múltban id. dr. 'Soldos Béla négy vármegyének volt főispánja. A magyar történelem egyik legnagyobb alakjának, a kormányzónak magasan értékelt, bizalmi embere volt. Csak tisztelői voltak. Amikor a magyar történelem újkori vészes vihara a XX. század első részében elkezdődött, ő készen állott, és segített, ha szólították.

Id. 'Soldos Béla szálfatermetű fiai: Béla és László megjelenésükkel a gömöri magyar történelmi osztály dí-

szé-virága. De ugyanezek voltak jellembeli és lelki nagyságukkal is. A II. világháború utáni kor pont az ilyen példaképeket törte derékba, sokszor meg is semmisítette.

A két 'Soldos fiú életben maradt, és értékes tulajdonságaik előtt még az őket körülvevő ellenséges közeg is meghajolt. Az általam előbb ismert ifj. 'Soldos Béláról jövőbeni „nagy” gömöri könyvemben „Úrnak születni kell” c. esszémben emlékezem meg. László nem csak magasságban, de belső értékekben sem maradt el bátyjától.

Tavaszi végén vált nyilvánvalóvá, hogy részére „finita la commedia” – az idő kimért és rövid. Nem esett kétségbe, de nem is játszotta a mit sem törődő álhóstit. Végig az a törhetetlen 'Soldos László maradt, aki mindig is volt. Életének ezt a drámai szakaszát csodálattal és tisztelettel lehet értékelni.

Örülök, hogy a nyáron a nemes cél segítőivel, elsősorban a hanvai Juhász István áldozatkészségével még meg tudtam szervezni találkozását a 'Soldos név rimaszombati, hanvai, runyai, putnoki tisztelőivel. Utólag mondta nekem, úgy érezte, hogy szinte úgy fogadták, mint édesapját '38-ban, amikor Gömör megye székhelyén újra elfoglalta jogos főispáni székét.

A gömöriek számára pedig ajándék volt a találkozás, ősi kapcsolatokból eredő megtiszteltetés. Az utolsó igazi nagy – még szabadságban felnőtt – 'Soldost láthatták, hallhatták. Tudták, hogy a sors kérlelhetetlen, de ekkor ők csak a magyar urat, a meg nem tört huszártisztelet láthatták. Mint Béla testvérbátyjáról, róla is el lehet mondani, hogy úrnak született, és haláláig az is maradt.

Bátyja, Béla egy alkalommal haza, Rozsnyóra utaztában, egy napját Pesten töltve, előre tervezett magnó-beszélgetésre meglátogatott budai otthonomban. Az emlékezetes, megtisztelő utolsó találkozásunk végén egy átvitt értelmű kérdést tettem fel neki: „Lehetséges-e élet a szavannákon oroszlánok nélkül?” „Igen – válaszolta –, amikor is majd ott és akkor a hiéna összegyűjti saját képű leszármazottait, és azt mondja nekik: legyetek nagyon büszkéek, mert itt valamikor oroszlánok éltek.”

Korunkban fogy a feltétel nélkül tisztelhető száma. Most is oroszlánnal lettünk kevesebbek: 'Soldos László nincs többé...

Közeli hozzátartozók, rokonok, tisztelői, gömöriek!

Hajtsunk egészen mélyen fejet, mert Gömör történetében már soha meg nem ismótlódó nap részesei, tanúi voltunk.

Laci bátyám, Isten veled!*

dr. Czenzhe Zoltán Tornalja ... és más helyek

* A 2009. október 10-én, Runyában elhangzott búcsúbeszéd szerkesztett változata

„Mindent elvehetnek, a hitet soha!”

Rimaszombatban megnyílt a Református Tudományos Gyűjtemények székháza és kiállítása

Bár a szlovákiai reformátusság lélekszámában fogyatkozik, paradox módon mégis reneszánszát éli, hiszen intézményei, iskolái, missziós és diakóniai házai, szeretetotthonai egymást követve születnek, és tárják ki kapuikat a bebocsátásra vágyók előtt. Az intézményi gyarapodásnak új mérföldkővet jelent a Rimaszombat új, a reformáció emléknapján, október 31-én ünnepélyesen felavatott Református Tudományos Gyűjtemények országos intézménye.

Köztudott, hogy eddig a magyar református egyház valamennyi egyházkerületének volt tudományos gyűjteménye, kivéve a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházat, az ismert történelmi okok miatt. A hiány pótlásának szándéka 2002-ben fogalmazódott meg, ekkor született zsinati törvény a tudományos gyűjtemények rimaszombati székhelyű létrehozásáról. B. Kovács István, az intézmény igazgatója munkához látott, és munkájának első gyümölcse a most megnyílt kiállítás.

Az intézmény kiépítéséhez elsősorban épültre volt szükség. A felvidéki reformátusoknak a *Magyarországi Református Egyházi Zsinat* nyújtott segítő kezét, az ő támogatásával sikerült megvásárolni a Daxner utcai egykori Samarjai-házat, amelyet tulajdonosaitól a Beneš-dekrétumok alapján a második világháború után koboztak el. Több mint szimbolikus, de gyakorlati jelentősége is van annak, hogy a szomszédságában áll a *Tompa Mihály Református Gimnázium* és a magyar ház is. A székházat egyelőre belülről sikerült felújítani, külső tatarozása anyagi lehetőségek függvénye. A felújítást a *Szülőföld Alap*, a szlovák kulturális minisztérium és magánszemélyek támogatták, utóbbiak munkájukkal segítettek a kiállítás létrejöttét.

Még egy kerek évforduló kötődik ehhez a naphoz, hangsúlyozta a megnyitón B. Kovács István: nyolcvan esztendeje ekkor nyílt meg a beretkei református árvaház, a felvidéki reformátusok első intézményeként. Az igazgató ebből az alkalomból külön köszöntötte a jelen levő **Gérecz Lajosné** nyugalmazott tornaljai tanítónőt, aki annak idején a beretkei árvaházban nőtt fel, s akit a szép számban megjelent közönség tapssal jutalmazott. *„Élő intézményt szeretnénk, amelynek része ez az 500 esztendő is, amelyet itt bemutatunk.”* – mondta bevezető köszöntőjében az igazgató, hozzátéve, hogy a gyűjtemény nyitott, és szívesen fogad a szlovákiai református múltra vonatkozó bármilyen tárgyi vagy írásos dokumentumot.

Az ünnepségen, amelyen többek közt jelen volt **Kuzmányi István** a budapesti *Miniszterelnöki Hivatal* képviselője, **Szerencsés János** kassai főkonzul, **Bölcskei Gusztáv**, a *Magyarországi Református Egyház Zsinatának* lelkes elnöke, **Csomós József**, a *Tiszán-inneni Egyházkerület* püspöke, **Erdélyi Géza** nyugalmazott püspök és számos közéleti személyiség, **Fazekas László**, a *Szlovákiai Református Keresztyén Egyház* püspöke kiemelte: *„a múltba tekintünk, de a jelenben*

a jövőt készítjük el az utódainknak, s ez a múlt olyan építőkövekből áll, amelyek erőt adnak az elkövetkező nemzedékeknek is”. Csomós József püspök üdvözlő beszédében többek közt hangsúlyozta, hogy *„Ami itt ma megnyílt, nem a miénk. Ezek mi vagyunk.”* A sárospataki püspök elismeréssel szövegezte az itt elvégzett munkáról, mert hiszen, ahogy fogalmazott, szinte elképesztő összehasonlítani az épület belső állagát a nemrég, elhanyagolt állapotával.

Az egybegyűltekhez **Koncsol László** tiszteletbeli főgondnok is intézett néhány keresetlen gondolatot. *„Az Úr kemény próbáknak vetett alá bennünket, de élünk. Mozgalmakat és intézményeket teremtünk, újra alapítjuk ősi anyaegházainkat, misszionálunk, iskoláink építik a református magyar jövőt. Pedig volt időszak, amikor maga az Egyház volt az ország, s mindig rossz időszak következett, amikor az állam és az emberek elfordultak az egyháztól.”* – mondta Koncsol László.

A kiállítótermek a református egyház kezdetétől napjainkig kísérik végig a sok buktatóval és vésszel terhes történelmi korszakokat. Aki kincseket, lélegzetelállító kegytárgyakat remélt megtekinteni, csalódott. Ennél azonban többet láthat a falakon és a tározókban: fotókat, dokumentumokat, hímezett terítőket, varrottasokat, az egykori gömöri fazekasok páratlan ügyességét dicsérő korsóit, a népi kézművesség és szorgalom egyszerűségében is felemelő tárgyait. És természetesen a felvidéki reformátusság történelmét, amelyet sziszifuszi munka újra összerakosgatni, rekonstruálni, újra felépíteni, hiszen – főleg a második világháborút követő évtizedekben – a dokumentumok zöme elpusztult, az egyház vagyona az állam rátenyerelt. Mint a címerben szereplő pelikán, amely öntestével táplálja fiókait, úgy kell újra meg újra bizonyosságot tenni a hitről és annak földi lenyomatairól.

Sárospatak, Debrecen, Pápa és Budapest után tehát a szlovákiai reformátusoknak is megvan a maguk intézménye, ahol felmutathatják a paternalista állam által ma is mostohán kezelt történelmi egyház épülésének és hanyattatásainak stációit. Nem minden tanulság nélkül való az a levél, amely a többi dokumentum mellett itt olvasható. A háború utáni nagy csehszlovák tisztogatás egyik áldozata, a Nagybalogról elűzött református Ibos Istvánné, Zsámbok Piros imádsága akár mottója lehetne az egész, minden dicséretet kiérdemlő kiállításnak: *„Jó Istenem, édes Atyám! Megengeded érnem újra szent napodat. Köszönöm, Istenem, hogy a múlt héten is erőben, egészségben végezhettem munkám. Édes Istenem, ha nem a hívek seregében, én titkon, ajtómat behajlítva, messze édes szülőföldemtől, drága református kicsiny templomtól, e néma csöndben imádlak Téged. Mindent elvehetnek tőlünk, Istenem, de a hitet soha!”*

(kövi)

*Bölcskei Gusztáv, Szerencsés János, Kuzmányi István,
Erdélyi Géza és B. Kovács István*

Fazekas László és Csomós József

A résztvevők • ifj. Bán Zoltán felvételei

Václav Kinga, Gyenes Gábor és Szászi Zoltán

Galo Vilmos, özv. Gérecz Lajosné és Kovács Csilla

A Ferenczy-kripta felépítésének jubileuma

Emlékező ünnepség színhelye volt 2009. szeptember 20-án, vasárnap a rimaszombati református templom. Építésének 100. évfordulója alkalmából átadták Ferenczy István felújított sírkamráját.

Helyet kapott benne egy állandó kiállítás *Ferenczy István és Rimaszombat* címen. A *Református Tudományos Gyűjtemények* által készített kiállítás bemutatja azt az utat, amely a szülővárosból – Bécsen és Rómán át, majd negyedszázadnyi budai működés után – a szülővárosba vezetett. Megismerkedhet a látogató az újratemetés körülményeivel, annak kezdeményezőjével, **Beöthy Zsigmonddal**, és korabeli szereplőivel. Találkozunk a tanítvány **Izsó Miklóssal**, s megismerjük a gyűjtő Ferenczy Istvánt (Rimaszombatban őrizték félszázadon át **Leonardo da Vinci** egyetlen szobrát, az *Ágaskodó lovas*), s betekintést nyerhet a látogató a helyi Ferenczy-kultusz újabb kori történetébe is.

Megnyitóbeszédében **B. Kovács István** utalt a Ferenczyvel szembeni adósságainkra, egy modern nagymonográfia szükségességére, valamint a szarkofágján lévő *Haldokló Eurydiké* szobrának a restaurálására is.

Ezt követően került sor a *VII. Gömöri Egyházmegyei Kórustalálkozóra*, melyen 17 kórus vett részt.

Zárásként, a Kálvin-év jegyében, a nagy reformátor jelmondata (*Soli Deo gloria* – Egyedül Istené a dicsőség) a kórusok közös előadásában, több száz torokból csendült fel, **Lévay Tibor** karnagy vezényletével. **Lévay Marek**

Adrienn a részben már felújított orgonán a 42. zsolttár variációját **Fasang Árpád** feldolgozásában, valamint **J. S. Bach: D-moll toccata és fuga** c. művének fináléját adta elő. Zárásként a *Himnusz* hangzott el.

Nem szokványos ünnep volt Rimaszombatban. Jóval több annál! A gömöri reformátusság nagy seregszemléje zajlott le vasárnap. Az ünnepség szeretetvendégséggel ért véget. Itt jelentették be, hogy a jövő évi kórustalálkozó Loconcon lesz.

id. Bán Zoltán felvételei

„Országos embert országos síremlék illet”

Ünneplő gyülekezet!

„Így jár az, a ki téli reggel útra indul; az éjjeli havat kell annak törni és a fuvatokkal küzködni.” Majd így folytatja: „nem volt senki előttem, nem látok senkit mellettem, utánam is keveseket vagy talán őket észre nem veszem; tégedet ismét egyedül kérlek, légy énnekem hazámfia, barátom, testvérem, te légy nekem mindenem, óh egyetlenegy József, nevem.”

Ferenczy István írta ezeket a sorokat, öccséhez, akkortájt kassai református espereshez intézett levelében. Aki tudni szeretné a mögöttes tartalmat, át kell tanulmányoznia a szobrászművész életét. Hogy megtudja, hogyan lett a rimaszombati lakatosinasból a nemzet ünnepelt szobrásza, „a Művész”. Hogyan példázta élete a törekvő, polgárosodó Magyarország ellentmondásait és korlátait?

Amikor **Beöthy Zsolt**, 1902 nyarán, Ferenczy névtelen sírja mellett, megemelve kalapját, így sóhajtott fel: „Nagy szellem! Adjon neked az Eg hálásabb nemzedéket, kegyeletesebb utódokat!” – hajlamosak vagyunk szavait mi, rimaszombatiak magunkra venni. Pedig nem ránk gondolt. Nem a derék, rimaszombati gyökerek voltak azok hajdanán, akik híján voltak a kegyeletnek. Ők, azaz **Zsuzsanna** néneje, **Káposztás József** sógora, Rimaszombat első polgármestere befogadták azt a Ferenczyt, akit a korabeli magyar politikai-társadalmi „elit” közönye arra kényszerített, hogy – „önkéntes” száműzetésként visszavonuljon Rimaszombatba. Tudta a helyét. Mondogatta is olykor-olykor, rokonai előtt: „Országos embert országos síremlék illet”. Nem álszerénységből döntött úgy, hogy jeltelen sírba temessék.

A rendelt idő 1909. szeptember 26-án következett el. Az újratemetést megelőzte a hagyaték átadása a magyar nemzetnek. **Jánosdeák Andrásné** szül. **Káposztás Zsuzsanna**, a „kis Zsuzsó”, ahogy Ferenczy emlegeti, ugyanis felajánlotta a Ferenczy-hagyatékot. Cserében az állam több vállalatot is tett: ösztöndíjat alapított, Ferenczy-szobát létesített, rangjához illően újratemetette a művészt, restauráltatta a *Haldokló Eurydike* c. szobrát, kifaragta a mellszobrát.

Méltó, hogy szót ejtsünk azokról, akik cselekvő részt vállaltak az akkori történelemben. A kultuszát szervező, levelezését sajtó alá rendező **Wallentinyi Dezsőről**, a mellszobrának mintázását ingyen felajánló **Holló Barnabásról**, a mintát **Kisfaludy Stróbl Zsigmond** irányításával „remekben”, azaz diplomamunkaként, kifaragó **ifj. Vaszary László**ról, a *Haldokló Eurydike* rekonstruáló **Hevessy Pálról**, s nem utolsó sorban **ifj. Sándy Gyuláról**, aki a mauzóleum, illetve a torony tervét készítette, valamint **Tóth Béláról**, aki a munkálatakat irányította, **id. Rábel Miklósról**, aki levelezését kinyomtatta. S még egy ember neve hangozzon el: **Kovács László**é, Rimaszombat, a feltörekvő megyeszékhely

akkori polgármesteréé. Legyen emléküik áldott. Jelen volt **Pálóczi Czinke István**, akire később nagy feladatok hárulnak, szolgatársával, **Lukács Gézával** együtt.

Az előbb említett „kis Zuzsó”, azaz Jánosdeák Andrásné sz. Káposztás Zsuzsanna, Ferenczy István unokahúga már Pesten éli le utolsó éveit, leánya, **id. Sándy Gyuláné** házában. Ott nyitják fel azt a vasládát, amely Ferenczy kisbronz gyűjteményét őrizte. A ládát még Ferenczy zárta le, hagyva, hogy az csak félszáz évvel halála után bontandó fel. és A „kis Zuzsó” megtartotta s megtartatta a végakaratot. 1914-ben két leánya, **Jánosdeák Paulin** és **Júlia** eladta azt a magyar kincstárnak. Annak a magyar államnak, amely 1847-ben elutasította annak megvételét.

Mint utóbb kiderült, benne volt a ládában **Leonardo da Vinci** egyetlen szobra, az *Ágaskodó lovas* – pontosabban csak a ló. A lovast a ház falában találta meg, elrejtve. Leonardo da Vinci szobra, amelyet napjainkban New Yorkban csodál a világ, 50 éven át Rimaszombatban hevert.

Ferenczy és Tompa. Kettejük rimaszombati emlékének sorsa sokban közös. Ugyanakkor nem tagadható az sem, hogy Ferenczy egy kissé mindig a Tompa árnyékában maradt. Szobra a Tompáé után hét évre készült el. 1938-ban megrongált, majd 1945-ben „fejét vesztett” szobra – negyedszázadnyi hanyattatás után – csak a Tompáé után egy évtizeddel később kerülhetett a helyére. (Igaz, Tompa viszont csak negyedszázaddal később kerülhetett vissza a Városkertből az immár ismét nevét viselő térre). Míg Tompa Mihály nevét tér és utca is őrzi, a mai Daxner utca máig nem kapta vissza Ferenczy István nevét. Előbb volt Tompa alapiskola, majd a belőle alakult másik alapiskola is felvehette a Ferenczy István nevét – s mára el is vesztette... A nevét viselni hivatott képzőművészeti galéria gondolata hamvába holt...

Eljött az ideje, hogy Ferenczy István is elnyerje méltó helyét ebben a városban. Vár ránk egy modern, nagymonográfia elkészítésének feladata, a *Haldokló Eurydike* restaurálása... - és sok minden más. Hogy az annak idején, a háta mögött olykor csak „*Múza Pesta*” néven emlegetett ember Rimaszombatban ismét Ferenczy István, a művész lehessen. Legyen ennek a rehabilitációnak egyik szerény állomása a mai nap, amikor, újratemetésének 100. évfordulóján átadhatjuk a felújított sírkamrát, benne egy kis kiállítással, amelynek a „Ferenczy István és Rimaszombat” nevet adtuk.

Az Úr áldja meg azokat, akik bármi módon segítettek ennek során.*

* Elhangzott Rimaszombatban, 2009. szeptember 20-án

Tózsér Árpád Losoncon

Régen látott, kedves vendég érkezett 2009. november 19-én délután a *Losonci Magyar Kulturális Központ*ba. Ilyen szerepkörben évtizedekkel azelőtt járt itt utoljára, ha jól emlékszem, még a *Korunk Ifjúsági Klub* vendégeként. A korabeli feljegyzést **Duray Éva** kereste és mutatta meg, amiről a néhány héttel azelőtt 75. születésnapját ünneplő költő mosolyogva, a tőle megszokott kedvességgel csak annyit mondott: „*Ma is vállalhatom azt, amit ide írtam*”.

A kulturális központ nem telt meg, de akik eljöttek-eljöttünk, belső szeretettel és várakozással tettük azt. Ott volt a régi barát, **Ardamica Ferenc**, novellista, író, **Mizser Attila**, a *Palócföld* főszerkesztője. Egy komáromi diáktárs (nevét nem jegyeztem meg, ezúton elnézést kérek érte), aki a múltba nyúló kedvességgel emlékezett a közösen eltöltött diákévekre. **Böszörményi István**, aki a honismereti kerékpártúrákra és gömöri barangolásaira emlékezett, vendégünk nagy öröme, idézve verseinek kedves sorait. Az új, a nyomda szagát még magán hordozó kötetéből **Fekete Gábor** és a losonci *Kármán József Alapiskola és Óvoda* tanulói szavaltak verseket.

Költő aligha kaphat szebb születésnap ajándékot, mint azt, ha egy több éves alkotói munka után kötetbe sorakoznak az alkotásai, nyomdába kerül, megjelenik, s azt kézbe is foghatja. „*Tózsér Árpád verseskötete többéves alkotói időszak terméke. Nagyrészt sűrű szövegű gondolati költemények alkotják, melyeket a múlt idő, a létezés és felejtés örök kérdései és a kérdéseket átszövő egyéni tapasztalatok folytonosan feszültségekkel telítenek. Mindeközben a versek zömében a hamarosan 75. jubileumát ünneplő szerző keserédes optimizmusa, egyfajta (ön)ironikus derűje a meghatározó. [...] Lírája persze távolról sem szabálytalan ecsetvonások halmaza: az ókori történelem és az antik mítoszok allúziói, valamint a nagy irodalmi elődök műveire történő utalások a Tózsértől megszokott poétikai eleganciával képeznek itt verskompozíciókat – s nyújtanak igazi irodalmi élvezetet.*” – olvashatjuk a kötet fülszövegében, amely a *Csatavirág, létdalok* címet viseli. Erről szolt a beszélgetés is.

Gömöri kalandozások a versek szárnyain, emlékek a szülőföldről, tájról. Mi a jó vers? Mikor jó egy vers? A kökénybokor téli ihletéséről, amely valahol Pozsony környékén didergett a hidegben, de valahol a távoli otthonról is szól. A borítóra kiemelt orpheuszi sorokról: „*Az ittél: mintha nagyítót tartasz, / a semmi fölé, áttetszik az ének, / s nincs alatta tárgy, a szemidegnek / nincs jelentése, csak rettenetének. [...] Az lát, ki innen hal meg, de túlról vesz magának optiméert.*”

„Fábianka mit mond Neked?” – kérdezem a költőt, tudva, hogy az őseinek van losonci, nógrádi kötődésük.

„*Ezt hol találtad meg?*” – kérdez vissza, s meséli a történetet. Eredetiben 2005. október 6-i keltezéssel írta le, miután a *Magyar Művészeti Akadémia* tagjai közé választotta, s nem tudott részt venni az ezt megerősítő ünnepségen: „*Az első Tózsérek, akikhez a családom emlékezete visszaér, molnárok voltak, aztán ácsok követték őket,*

apám pedig aszталos volt és ezermester. Anyám ősei viszont többségükben valóban pásztorok voltak. Anyai dédapám – Sándor Pál – juhász volt. A mátraaljai Vizsláson született (nem véletlen talán, hogy anyám nővére, Mari néném vissza is került a Mátra alá, a Sűrűpusztára juhásznénak), s a családi hagyomány szerint a pandúrok zaklatása elől menekült északra, a Losonc melletti Fábiankapusztára. (A „zaklatás” nyoma öklömnyi lyuk volt a koponyáján, amit anyám sokat emlegetett, mert télidőben az ő tiszte – a legkedvesebb unoka tiszte – volt a hasogató csontheg kenegetése.)”

A kitüntésekről, elismerésekről kevés szó esett. A meghívón „csak” a Kossuth-díj szerepelt. Pedig mennyi van még! Legutóbbi a *Quasimodo Emlékdíj*, 2009-ből való. Vallomása erről:

„*Viszonylag (máris) hosszú életemben számos irodalmi díjjal is megtisztultak. Félreértés ne essék: a díjaimról távolról sem büszkeséggel számolok be, inkább szomorúan komikusnak tartom, hogy a társadalom és a szakma ilyen magasra értékeli, s én mégis csak az vagyok, aki vagyok. Azaz a díjaknak, e »karácsonyfadíszeknek« a jelentőségében (a kép Orbán Ottótól!) nem hiszek különösebben, hiszek viszont Umberto Eco egyik aperçu-jében, amely szerint a halál után igenis lehetséges egyfajta élet: valahol a világűr mélyén elképzelhető egy metafizikus tartomány, amelyet megélt életünk elemei, eszméink, szenvedélyeink, szellemi műveink alkotnak. Én ennek a tartománynak dolgozom.*” (Idézet a Szépirok Társaságának honlapjáról).

Olvasgatva a kötet verseit, már otthon, tünődöm. Létdalok, melyeket életcsaták emlékei írtak. Vidám és kesernyés emlékek, sírversek Gyuláról, epitáfumok a még csak virtuális, jövőbeni felvidéki sírkertekből. És a ma is meglévő fiatalságának huncutsága. François Basompierre gáláns levélváltása (102. oldal). Befejezésül ezt ajánlom mindenkinek elolvasásra!

Puntigán József

V. Eszterlanc – Szlovákiai Magyar Gyermekek Néptáncfesztivál

2009. október 9–11. között hagyományosan Fülek adott otthont az *Eszterlanc Néptáncfesztiválnak*. Az idén kilenc együttes több mint 300 tagja lehetett részese a szakmai és baráti együttélés élményének. A csoportok nagyobbik része Nyugat-Szlovákiából érkezett, Közép-Szlovákiát Losonc, Fülek és Rimaszombat (Kis Gömör Néptáncgyűttes) képviselte, a keleti végek nem képviseltették magukat. A színpadi produkciókat kiváló szakemberek, Hégli Dusan (az Ifjú Szívek vezetője és koreográfusa), Agócs Gergely (néprajzkutató) és Richtarčík Mihály (néptáncoktató) alkotta zsűri értékelte, megfelelő érzékenységgel. A színvonal az előző évfolyamhoz képest magasabb, a csoportok teljesítménye kiegyenlítettebb volt.

A zsűri értékelése alapján bronzsávós minősítést a *Csilizke* (Csilizradvány), a *Kis Megyer* (Nagygye) és a *Pitypang* (Losonc) kapott. Ezüstsávós minősítést kapott a *Kis Csali* (Somorja), a *Kisködmön* (Komárom) és a *Nádas* (Farnad), s végül a aranyos minősítést kapott a *Dunaág* (Dunaszerdahely), *Kincső* (Zseliz) és a *Kis Rakonca* (Fülek). A legkiemelkedőbb teljesítményért utóbbi megkapta Fülek városa különdíját is. Különdíjat kapott a *Kincső* és a *Dunaág*, valamint a *Gereben* zenekar, **Hégli Máté** szólista és **Nagy Myrtill** énektanár.

A fesztivál múltjáról és jelenéről **Varga Norberttel**, a helyi főszervezővel, a füleki Kis Rakonca vezetőjével beszélgettem.

Tíz évvel ezelőtt indult útjára az Eszterlanc Gyermekek Néptáncfesztivál. Milyen volt a kezdet?

Egy kétéves tanfolyam folyamán viszonylag intenzíven és folyamatosan találkoztak az akkor gyermek néptánc-csoportok vezetői. Ott, ha jól emlékszem, **Szlama László** fogalmazta meg az ötletet, hogy kellene egy országos fórumot létesíteni a gyermek néptánc-csoportoknak is. Ezután a csoportvezetők, ill. az együttesek vezetői egy

A fesztivál egy mozzanata • A szerző felvétele

gombaszögi találkozón folytatták a közös gondolkodást. Nagyjából kezdtük egymást érteni, és tudtuk azt, hogy mit szeretnénk. Számos találkozó után alakult ki a rendezvény arculata, majd az első fesztivál, amelynek életképességét jelzi, hogy az idén már az ötödiket jegyezzük, azaz tízévesek vagyunk.

Mik a fesztiválon való részvétel feltételei, hogyan választjátok ki az együtteseket?

Vannak nevezési feltételek. Ezek fontos része, hogy Kárpát-medencei műsorról, táncról legyen szó. Bármelyik szlovákiai néptáncgyűttes benevezhet, s közülük egy szakmai zsűri, válogató bizottság választja ki az arra érdemeseket. Kis szomorúsággal ehhez hozzá kell tenni, hogy bizony lehetne több jelentkező is...

Főszervezők és szponzorok?

A fesztivál főszervezője a kezdetektől fogva egy civil szerveződéssel, a *Hagyomány Alap*. Ki kell emelni Fülek városát, az itteni intézményeket és civil társulásokat, amelyek részben anyagilag, sokan pedig munkájukkal járulnak hozzá a szervezéshez.

Hogyan áll össze a fesztivál keretprogramja?

Fontos szempont, hogy a gyerekeknek legyen közösségi élménye is. Erre szolgál a vasárnap, amelynek rendezvényei minden évben azonos koreográfia szerint zajlanak. Vannak interaktív programok, játszóházak, kézműves foglalkozások, népdaloktatás és az elmaradhatatlan esti vetélkedő stb. S mindig van egy olyan program is, amelyet „rock-koncerti” hangulatban tudnak megnézni. Az idén ez az *Ifjú Szívek* rendhagyó történelemórája volt **Novák Ferenc**cel. Koncertet adott **Korpás Éva** és zenekara, s itt volt **Pályi János** bábművész is. Az elmúlt években is a néptánc legkiemelkedőbb egyéniségeit nézhették meg. Tehát célunk, hogy olyan élménnyel térjenek haza a résztvevők, amelyek a „nehéz napok” alatt is beviszik őket a próbatérbe.

Jövőbeli elképzelések?

Egyelőre nem merült fel a változtatás igénye. A kezdetekben gondolkodtunk azon, hogy vetésforgó-szerűen váltakozzanak majd az egyes helyszínek, de a gyakorlati elemzések azt mutatják, hogy ennek nem mindenütt vannak meg a feltételei. Minden esetben közel 400 gyermek elhelyezéséről, étkeztetéséről, szórakoztatásáról kell gondoskodni, ami korántsem egyszerű feladat. Szükséges hozzá a helyi feltételeket jól ismerő helyi gárda és a tapasztalat. Füleken ez bizonyos szinten már működik, a háttért biztosító személyek, intézmények és társulások pontosan tudják, hogy mit kell tenniük, kezdve az egészségügyi felügyelőtől egészen az ügyelőig.

Puntigán József

Emlékezések Dúdor Istvánra

Dúdor István november 11-én lett volna 60 éves. Lett volna, ha 1987. június 23-án nem veri agyon valaki a tornaljai parkban.

Az alkalom lehetőséget kínált az emlékezésre. Volt is. Kiállítások *Élnem kell* címen, végig az országon, *Életfogytiglan* cím alatt Komáromban, a *Limes Galériában*, *Befejezetlen* címen a *Gömör-Kishonti Múzeumban*, de volt tárlat, emléknappal összekötve a *Duna Televízióban* is, emlékezés pedig Tornalján, Deresken, Komáromban, Budapesten...

S mégis úgy érzem, nem tudunk mit kezdeni Dúdor Istvánnal. Azóta sem. Őt, aki a mítosz festője, már életben mítoszok övezték. Ő volt az, akihez legalábbis a szlovákiai magyar értelmiség (akkortájt) fiatalabb nemzedékéből mindenkinek köze volt. Lehetett szeretni és utálni, befogadni és kitagadni. Egyet nem lehetett: nem venni tudomást Róla.

Időről-időre emlékezünk – mint most is. Miközben még műveinek a korpusza sem készült el. Nem került sor arra a szembesítésre sem, amely lehetőséget adhatna helyének

kijelölésére. Mindezek, s egyebek okán egyesek zseniális festőnek tartják, mások tehetségesnek ugyan, de egynek a sok-sok tehetséges közül.

Első állandó kiállítását még Rimaszécsen terveztük 1988-ban. 1990-ban valósult meg Rimaszombatban, a Gömői Múzeumban, a munkásmozgalom- és párttörténeti kiállítás helyén! A rendszerváltás jeleként. (Mára már nincs meg.) A Méry ratio egyetlen kötetét leszámítva, lényegében tisztességes reprodukciókra is alig futotta a „hálás utókor”-nak.

Az olykor protokoll-ízű emlékezések helyett következhetne inkább műveinek lehető legteljesebb számbavétele, egy valóban reprezentatív kiállítás előkészítése, s nem utolsó sorban munkásságának sokoldalú értékelése.

Egy, bizonyára, elfogult személyes megjegyzés is engedtesen meg végezetre: ha van egy tájnak szellemisége, s ha ez a „genius loci gömöriensis” kifejezhető, akkor jómagam – sok más becsült és szeretett alkotó és alkotás ismeretében – a Kovács Magda és Dúdor István műveiben vélem felfedezni leginkább.

(b. kovács)

Emlékezés a tornaljai parkban. A kép jobb szélén Farkas Veronika és Kovács Magda • Szászi Zoltán felvétele

Tóth László

A végtelen felé

Újabb futam Dúdor Istvánhoz

Amikor negyvenkét esztendeje, 1967-ben fölkerültem Pozsonyba, idegenül éreztem magam, s egyedül voltam, mint az ujjam. Nemcsak a városban, a világban is. Aztán megismertem ez-azt, idősebb pálya- és nemzedéktársaim, s ami mindennél fontosabb, megjelent ebben az idegen-ségben **Varga Imre, Kulcsár Ferenc, Dúdor István**, majd Dunaszerdahelyről, pár évvel később, egyszer csak itt volt köztünk **Szigeti László**. S ők négyen szinte a testvéreimmé váltak, s ettől kezdve a magányom is elviselhetőbbé vált. De nem ez a lényeg. Hanem hogy egyszerecsények voltunk, nagyjából egyféle környezetből jöttünk – mi négyen Vargával, Kulcsárral, Dúdorral faluról, Szigeti a kisváros alternatíváját jelentette számunkra -, egyformák voltak addigi tapasztalataink, többé-kevésbé egyugyanazon világ vett körül bennünket, ugyanazok az indulatok feszültek bennünk, ugyanazok a falak álltak velünk szemben, s mi álltunk előttük, mint Dúdor Pista egyik nem sokkal későbbi festményének festői (illetve több képén is visszatér később a téma), s ha más-más oldalról és más-más mozdulatokkal is, egymáséihoz közel levő célok miatt törekedtünk e falakon túlra. Négyen – Szigeti László, Kulcsár Ferenc, Dúdor István meg én – időközben, pontosabban az idén betöltöttük a hatvanat, és Varga Imre is erősen ott tempózik a sarkunkban.

De nem, még sincs így.

Dúdor Pista messze nincs hatvan; ő harmincnegyzet csupán.

Ennyi volt ugyanis tragikus halálakor, 1987-ben, és ennyinek maradt meg azóta is az életben. Mi, többiek, öreg-

szünk, múlik fölöttünk az idő, ő – valahol a semmi ágán, a semmi szélén ülve, láthatatlanul – mosolyog rajtunk szelíden. Szelíden, megszelídülten. Mert harmincnegyzet éven át bőséges indulatok feszítették, örök küzdelemben állt a világgal, de legfőképpen önmagával; huszonkét esztendeje azonban odahagyta indulatait, s már csak a lényegre, a nagy egészre ügyel. A nagy egészre, melynek azóta része lett ő is, ám úgy, hogy közben nem olvadt bele szemernyit sem, és fő vonásait egyre tisztábban látatva, azóta ennek a nagy egésznek – melytől s amitől mi, többiek, még nagyon messze vagyunk – ő is arcot ad.

Amíg Dúdor itt volt köztünk, a történeteiben volt itt, s a története a mi történeteink is voltak. S ezek a történetek – most látni csak igazán, hogy lassan lekopnak róla, elmaradnak mellőle – nagyon erősen rátelepedtek a festményeire, rajzaira, munkájára, munkásságára. Annyira, hogy idő után látni sem engedték azokat teljes valójukban, s elfedték azok igazi lényegét. S még talán azt is elhittük, hogy azért fontosak számunkra a világ e megképződései, mert Pista, Dúdor Pista a barátunk – így, mindenkor jelen idő(nk)ben. S nem igazán jutott eszünkbe, legalábbis súlyuknak megfelelően nem, hogy bizonyos azért is oly fontosak számunkra ezek a képek, mert – jók. Mert egy olyan minőséget képviselnek, amely a mi életünknek is megadja a minőségét. Most azonban, hogy öregszünk, és lassan távol kerülünk a történeteiktől, közös történeteinktől, s bő részüket el is takarja már a feledés köde, egyre tisztábban állnak előttünk a képei, egyre megtisztultabban áll fölöttünk ő maga.

Emlékezés a deresi temetőben. Kovács Magda mellett a művész leánytestvére és sógora • Szászi Zoltán felvétele

És látjuk már azt is, hogy képeit nem, egyáltalán nem a barátunk festette, hanem – egy jelentős művész, akin nem fog ki az idő. Sőt, éppen hogy neki sikerült kifognia rajta. Neki, aki egy volt köztünk, mégis kezdettől fogva kilógott közülünk. Kicsit talán le is néztük, kicsit talán szántuk is őt, mégis ő volt több mindünknél. Minket – nagy céljaink mellett persze – lefoglaltak életünk csip-csup dolgai, számára a legkevésbé volt fontos, hogy felismerje a kétszer kettő jelentőségét. Pontosabban, épp azzal ismerte föl, hogy szemernyi jelentőséget sem tulajdonított neki. Nem nézte az apróságokat, kis dolgokra nem adott. Amikor – véltük róla – nem becsülte magát, akkor sem adta alább. Sőt. Épp azzal becsülte magát mindünk közül a leginkább, hogy soha nem adta alább. Gondoljunk bele: neki negyven év se jutott, amire nekünk hatvan, s míg a munkára, mestersége fortélyainak elsajátítására és önmaga megfogalmazására, kiteljesítésére, képviselésére neki – tizennyolc éves korától – mindössze húsz, nekünk ugyanarra negyven, negyvenkettő. S hát – bizonyos értelemben – nem fért-e bele neki több a harmincnolcba, mint nekünk a hatvanba, nem élte-e meg a neki kiszabott idő alatt intenzívebben az életet, mint mi a mienk alatt, hova jutott ő az alkotásra adott húsz évében, s hova mi a mi negyvenünk, negyvenkettőnk alatt. A társadalom legmélyéről jött, senki közülünk olyan mélyről, mint ő, s azt gondolom: bizonyos értelemben – s a mai napig – mégis ő jutott a legmagasabbra közülünk. Nekünk legfeljebb a részletekből, s hát – valljuk be: nem mindig gerincet erősítő, embert-erkölcsöt nemesítő – kompromisszumokból jutott több. Mi – túlélésünk érdekében – képtelenek voltunk nem megkötni a magunk kompromisszumait, ő kompromisszumokat kötni volt képtelen, s bár korábbi valóságunkat ő nem élte túl közülünk, valószínűleg ő fog túlélni bennünket.

Míg képei legjavát szemlélve, kiállja az összevetés próbáját bárkivel, és művészete szélesebb összefüggésekben

is érvényesnek és termékenynek látszik, addig mi, itt, a képei körül, összevethetőségünket, magaslatainkat, érvényességünket tekintve jobb, ha szerények maradunk. Dúdor Istvánt jó néhány festményével századának – a 20. századnak – egészen nagy nevei közé emelhetjük, s könnyen csatlakozást találhatunk tőle a hozzánk térben-időben közeli Szabó Gyulától, Jakoby Gyulától a térben-időben a végtelen felé mutató eligazodási és vonatkoztatási pontokig. És az sem mellékes, hogy miközben mi – nemcsak fizikai valónkban, hanem reflexeinkben és gondolkodásunkban is – öregsünk itt rendesen, ő megmaradt, mint említettem, fiatalnak közülünk. Mi több, azt is mondhatnánk, a mi fiatalságunk is benne maradt meg, a mi fiatalságunkat is ő őríz meg nekünk.

Erőtlennek, gyengének véltük oly sokszor életében – de vajon nem ő a mi erőnk, a mi erősségünk is immár? Sokan voltunk barátai, ismerősei – s mint csakhamar kiderült: mégsem tudtuk oldani velejéig ható, eredendő, már-már kozmikus magányát. S ha önelégülten azt gondoltuk is magunkról olykor, hogy a segítségére vagyunk, illetve lehetünk, ilyenféle önáltatásunkkal régen fel kellett hagynunk: réges-rég mi kapaszkodunk már a képeibe. És, valljuk be, jöllehet ő mindvégig magányos maradt mellettünk s velünk is, mi magányosabbak lennénk nélküle.

Magányosabbak... és érvénytelenebbek. S nemcsak mi: barátai, ismerősei – a világ is érvénytelenebb, hiteltelenebb lenne Pista, Dúdor Pista, Dúdor István nélkül.

Pista, köszönjük Neked Dúdor Istvánt.

És bocsásd meg nekünk, amit a vétkeinknek gondoltál közöttünk ténferegve – ideát, s gondolsz már idestova negyedszázada – odaát.*

* Dunaszerdahely, 2009. november 11-én, Dúdor István hatvanadik születésnapján

Megnyitó a Limes Galériában

Egressy Béni Színházi Fesztivál: A műfajok békés együttélése

S tegyük hozzá, nem számít a színházszókora sem. Magyaroztatásért ehhez a némileg furcsa kijelentéshez csak annyit, hogy 1999-ben a *Pódium Színházi Társaság* azért hívta életre a fesztivált, hogy a falusi színházok és azok hagyományos műfajai (esztrád, népszínművek) is bemutatkozási lehetőséget kapjanak.

A fesztivál gyorsan kinőtte eredeti szerepkörét, s ma már a diákszínházok és a kísérletező, alternatív színházi műhelyek is szívesen látott vendégek. A fesztivál ez okból kifolyólag idővel nevet is változtatott, és Szepesi város jeles színházi alakjának, **Egressy Béni**nek a nevét vette fel, aki szobrot is kapott.

Az idén immár tizenegyedik alkalommal találkoztak az Egressy-fesztivál szerelmesei, s akik eljöttek, ezúttal sem csalódtak. Remek előadások (jól megfér egymás mellett az esztrád, Arany János-feldolgozások, kortárs író és cseh dráma, amerikai vígjáték, Goldoni-bohózat és aratási ünnepség is), családias hangulat, workshop, díszítőkiállítás és fotókiállítás. Ez utóbbi ezúttal is Gece Attila nevéhez kötődik, sajnos családi okok miatt a *Gömöri Fotóklub* tagját az idei évfolyamról nélkülöznünk kellett. Bár évről-évre nehezebb begyűjteni a díszítőket, s az alapítóknak egyre kevesebb tőke terem, **Balázs Judit** jóvoltából a *Szepesi Laczkó Máté Bormúzeum* pinceszínházának vitrinjei most is roskadoztak a tökök alatt. Még a rendőrség udvarán termelt tököket is kiállították. A tervek szerint jövőre már tökök süteményekkel is meglepik a fesztiválra érkezőket.

11 verseny- és 3 vendégelőadás szerepelt a fesztivál programjában, ez utóbbiak közül láthattuk az idei *Jókai Napok* fődíjas előadását a füleki *Zsákszínház* előadásában, s a durva nyelvezetű kortárs író dráma, az *Elveszett erkölcsök* komoly visszhangot (egyesek körében felháborodást) keltett. Mai rohanó, egyre reménytelenebb világunkra reflektál a határon túli diákok által alapított budapesti *Wataridori Színház* *Shot* c. előadása is. De

az egyetlen szlovák vendégcsoport, a kassai *Neurle Mrle* előadása is nagyon keserű, mai témát boncolgat, igaz, jóval kedélyesebb felvezetésben.

A versenyelőadások többsége a könnyedebb műfajok közül választott, ez alól talán csak a kassai *KGSzT* fődíjas előadása, az *Özvegyek* c. Mrožek-abszurd volt kivétel. Pár év kihagyás után ismét jelentkeztek a kalásziak, akik Borka Géza népszínművét, az *Aranyláncot* mutatták be a népszínmű eredeti korát idéző hangvételben. A jókaiak a *Van, aki forrón szereti* c. amerikai filmklasszikus színpadi adaptációját hozták el, a nánaiak **Labiche**, míg a királyhalmeciek **Goldoni** vígjátékával szórakoztattak. De nem hiányozhatott a klasszikus esztrád sem, ezúttal a vágkirályfaiak előadásában, akik a pofon köré gyűjtötték össze mondanivalójukat. A szomoriak az egykori aratási ünnepségek hangulatát villantották fel, míg a csécsiek saját orvosi rendelőjükhöz engedtek betekintést.

Két Arany János-feldolgozást is láthattunk, a nemesócsai *NEFISZ* a *Toldi*, míg az őrújfalusiak a *Bajusz* sajátos változatával kedveskedtek. Ez utóbbiak csapatában először játszottak együtt szülők és gyerekek. A szeszaiak **Július Barč-Ivan** egy kevésbé nívós darabját, a *Húsfőzék* címűt próbálták aktuálissá tenni. Ez most nem sikerült.

A fesztivál fődíját a kassai KGSzT kapta, s a legjobb női alakítás díját is a három özvegy (**Szűcs Éva**, **Cap Júlia** és **Kanóc Ildikó**) érdemelte ki. A férfi alakítás díja a kálászi **Gyepes Lajosé** lett, a társadalmi zsűri díját a nemesócsai *NEFISZ* és a királyhalmeci **Tancsák Péter** vihette haza.

Nívódíjat kaptak az őrújfalusiak és királyhalmeciek. Egy régi-új díj átadására is sor került, a legígéretesebb tehetség díját a nemesócsaiak tragikus körülmények között, fiatalon elhunyt tagjáról, **Németh Péterről** nevezték el, ezt az idén a királyhalmeci **Körmöndi Andrea** kapta.

Juhász Dósa János

A füleki Zsákszínház az *Elveszett erkölcsök* című, a *Jókai Napok*on fődíjas előadását a füleki *Zsákszínház* előadásában, s a durva nyelvezetű kortárs író dráma, az *Elveszett erkölcsök* komoly visszhangot (egyesek körében felháborodást) keltett. Mai rohanó, egyre reménytelenebb világunkra reflektál a határon túli diákok által alapított budapesti *Wataridori Színház* *Shot* c. előadása is. De

Aratási ünnepség szomori módra • Bodnár László felvételei

Tamás Gábor-est Kövecsesen

Szinte egész Gömört lázba hozta ősszel a hír, hogy Tamás Gábor koncertet ad Kövecsesen. Eljön hozzánk, közénk, hogy lebilincslő személyes varázsának bűvkörében megmártózhassunk, feledve bűt-bánatot néhány röpké órára, mi, e kies végek magunkra maradt magyarjai. Mint ha hosszú vándorútjáról térne haza a világjáró fiú, úgy várta Gömör az erdélyi születésű, Svédországban élő énekest. Micsoda földrajzi háromszög! S benne a klasszikus magyar sors. A tehetséges kolozsvári fiú megnyeri a Román Televízió Ki mit tud vetélkedője első díját, neve egy csapásra ismertté válik az országban. És a nemzetisége is. Egy országelső magyar fiú! Szentségtörés Ceaucescu Romániájában.

A diktatúrák természetrajzához tartozik, hogy a látható arcokat megpróbálja átformálni, idomítani, kezessé tenni. Sportolók, művészek, kimagasló személyiségek örök keserű, végzetes sorsa ez. Tamás Gábor ígéretesnek indult énekesi pályája a hazai földön egyszer csak röggössé kezdett válni. Színházakból tiltották ki, színpadoktól bottozták el, s végül, amikor személyes biztonsága is veszélybe került, külföldre távozott. A saját arcával! Így lett Kincses Kolozsvár szülőtte hontalan magyar. S végül az élet győztese. Bár ez a népmesei fordulat sok fájdalmat, keserűséget és küzdelmet takar. Mi ne értenénk s éreznénk mindent át? Mi, akikre itthon, a szülőföldön acsarkodik egyre a hontalanság réme? Talán innét ez a mély rokonérzés, ez a hazavárás.

A kövecsesi varázslatos est utóregzései sokáig nem halnak el Rozsnyó és Putnok között azoknak a lelkében, akik részesei voltunk egy közösségteremtő erő csodájának. Sokan voltunk a művelődési ház nagytermében. Tornajáról, Rimaszombatból s a környék közel-messze falvaiból csak jöttek, áramlottak egyre az emberek, s eleve valami boldog várakozással, izgatottan, ünneplősen. Tudtam, hogy nem szokványos estnek nézünk elébe. Benne volt a levegőben. Vibrált és élesztette az érzékeket. Nem csalódtam. Nem csalódtunk. Attól a pillanattól, hogy Tamás Gábor megjelent a színpadon, az idő megállt, de legalábbis más lett a ritmusa.

Megjelent, és hozta magával a szeretetet. És nem lehetett ellene védekezni. Áradt és terjedt, amíg be nem borított mindenkit. Sokoldalú tehetsége finom árnyalatai betöltötték a színpadot, nem hagyva egyetlen üresjáratú pillanatot sem. Töretlenül ívelő, jól felépített egyszemélyes műsorát táncbetétek tarkították fiatal vendégtáncosok előadásában, nagy sikert arattak összekötő szövegei, élet-történetei és kifogyhatatlan bölcsességű székely humora.

Voltak könnyek, s volt kacagás a nézőtéren. És varázslat, egy nem mindennapi művész és ember materializálódott szeretete. Szinte egygé váltunk művész és közönsége, mintha egy olvasztótégelybe kerülve az érzelmek magas hőfokán arannyá olvadtunk volna össze. Az arany fénye ragyogott az arcokon, amikor búcsúzóul elköszöntünk egymástól. És mindenki ismerősnek számított, magyar-

országiak és itthoniak. Távoliak és közeliak. Szép volt az a kövecsesi este. Mint mindenütt azok az esték vagy napok, ahol Tamás Gábor jelen van kivédhetetlen szeretetével, csodaszép dalaival.

Tisztelt, nagyra becsült, szeretett művész úr, kedves Tamás Gábor! Köszönjük Önnek a feledhetetlenül szép estét Kövecsesen. Köszönjük, hogy elvarázsolta a lelkünket csodálatosan szárnyaló dalaival. Azt mondják, a dal a lélek hangja, s lélektől lélekig száll, és semmi nem állhat az útjába. Az önkény egykor megtiltotta Önnek, hogy daloljon. S lám, hol van már az az önkény! Nincs sehol. Elenyészett! De az Ön dalai szabadon szárnyalnak lélektől lélekig, szerte a világban, ahol magyarok élnek. Köszönjük Önnek példaértékű emberi tartását a zsarnoksággal szemben és hűségét magyar nemzetünkhöz. Erre a példára nekünk, felvidéki magyaroknak, most igen-igen nagy szükségünk van. Köszönjük, hogy eljött hozzánk.

Újra visszavárjuk.

Kovács Magda

Benedek László felvételei

Három rendezvényről – röviden

1. A Színház jegyében

Nagy élmény volt szeptember 6-án **Majorosné Viczén Albinka** Színház az egész világ c. magángyűjteményéből megrendezett kiállítása, amely megemlékezés volt a néhai *MATESZ*-re, mai *Jókai Színházra* és a kassai *Thália Színház* megalakulásának 40. évfordulójára.

A tablókön művészek dedikált fényképei, újságkivágások, az asztalokon színházi témájú könyvek, évkönyvek, színikritikák, az előszobában plakátok voltak láthatók.

A megnyitón nagyon sokan megjelentek. A színház tagjai közül jelen volt **Kövesdi Szabó Mária, Pólos Árpád, Cs. Tóth Erzsébet** és **Dráfi Mátyás**, valamint az igazgató, **Kolár Péter** is. Ugyancsak megtisztelte jelenlétével a rendezvényt **Péterffy Gyöngyi** és **Kovács Magda**.

A kiállítás egy hétig állt a nagyközönség rendelkezésére Tornalján, a *Rákóczi Magyar Házban*. Ez alatt az egyetlen hét alatt több száz ember volt kíváncsi erre a szerény, de szívet-lelket melengető kiállításra.

2. Emlékezetes délután

Az a nemzet árva,
Kinek nincs csillaga,
a magyart megóvja
a csillagok raja!
(Péterffy Gyöngyi)

Balázs Emese és Péterffy Gyöngyi • Benedek László felvétele

Mindig nagy örömmel tölt el, ha az *Életutak* c. rendezvény szerény kis értesítőjét kézhez kapom.

Nagyon kedves vendég látogatott el a tornaljai Rákóczi Magyar Házba 2009. szeptember 5-én. **Péterffy Gyöngyi** Erdélyből származó, Amerikában élő költőnő.

A múlt évben találkoztunk a költőnővel Budapesten, a **Wass Albert** születésének 100. évfordulóján rendezett emlékestén. Egyéniségével, szavalatával elragadott, amint elszavalta egyik versét.

Itt, nálunk is nagy örömet szerzett közvetlen kedvességével, szavallataival. Életéről, munkásságáról színesen vallott. Példaértékű nemzet- és hazaszeretete könnyeket csalt mindannyiunk szemébe.

Kívánunk neki jó egészséget! Munkájához sok sikert, hogy még sok kedves előadást tarthasson „nemzetestvéreink” részére!

3. Megemlékezés Nekézsenyben

A múlt évben hírt adtunk a felejthetetlen **Szeleczy Zita** művésznő *Magyar Örökség Díjának* átadásáról. Rohannak az évek, szinte hihetetlen, hogy 10 esztendeje annak, amikor elkísértük örök nyughelyére, a Nekézsenyben lévő családi sírboltba.

Ebben az évben meghívót kaptunk a 2009. július 5-ei, halálának tizedik évfordulója alkalmából tartott megemlékezésre. Barátnőmmel, **Majorosné Viczén Albinkával** és **Barta Gáborral** vettünk részt a rendezvényen. Képviselettel magát a *Szeleczy Zita Alapítvány*, a *Magyarok Világszövetsége*, megjelent a művésznő rokonságának számos tagja, tisztelői a környékről és Budapestről.

A temetőben Nekézseny polgármestere, **Varga Béla** köszöntötte a résztvevőket. Mindannyian elhelyeztük a megemlékezés koszorúit. Onnan átmentünk a *Szeleczy Zita Emlékházhoz*. Ott szerény kis műsorral, szavallatok és hangfelvétel révén emlékeztünk a művésznőre.

Délután a református templomban a helybéli lelkész údvözölte **Balog Zoltánt**, a *Magyar Országgyűlés Emberjogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának* elnökét, református lelkészt, aki gyermekkorát Nekézsenyben töltötte. Balog Zoltán beszélt azokról a nehéz időről, amikor a Szeleczy Zita nevét sem volt ildomos felemlíteni. Nekézseny azonban akkor sem felejtette el a művésznőt. Az íghirdetésben János ev. 15. részének 16. versével jellemezte a művésznő testvéries szeretetét. „Nem Ti választottatok engem, hanem én választottalak Titeket”. Mint elmondta, testvért keresett, magyar testvért az egész világban, szerepeivel később leveleivel.

Emléke legyen örökké áldott!

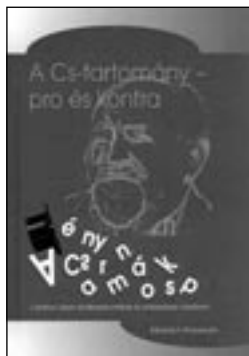
Ligárt Éva

Könyvről könyvre – lapról lapra

B. Kovács István: Gömörország. Egy tájhaza arcvonásai tényekben, képekben és gondolatokban (Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület, 2009, 236 old.)

Az eredetileg 1997-ben megjelent munka 4. kiadása, megőrizve a korábbi kiadások szerkezetét, több új fejezettel gazdagodott. Az 1945–1948 közti évek módszeres áttekintése mellett összefoglalja a kommunista hatalom évtizedeit is. Külön fejezet enged betekintést a táj szellemiségébe (Szombathy Viktor, Vladimír Mináč, Tózsér Árpád, Ivan Krasko, Kovács Magda, Kövesdi Károly, Bettes István, Szászi Zoltán, valamint Rudnay Gyula, František Studený, Bacskai Béla és Dúdor István révén). A többi fejezet (főleg az őskort, a román-kort és gótikát bemutató) is bővült.

A Cs-tartomány - pro és kontra (Összeállította és a bevezetőt írta: Kövesdi Károly. *Madách-Posonium*, Pozsony, 2009. 276 old.)

Cselényi László költészetéről írja Pomogáts Béla: „...ott lett igazán modern költő, a felvidéki, (szlovákiai) magyar irodalom rendhagyó jelensége, akivel kortársai: írók, tanárok és főként kritikusok alig is tudtak valamit kezdeni. Kétségtelenül nem illett bele abba az irodalmi „kánonba”, amely akkor és ott érvényben volt. Hosszú ideig, évtizedekig nem illett bele, kérdés, hogy azóta beleillik-e. Igaz, a mögöttünk levő évtizedekben maguk a „kánonok” is megrendültek és relativizálódtak, pontosabban teljességgel ki vannak szolgáltatva azoknak, akik éppen döntést hoznak felőlük.”

Pomogáts szavai azóta sem veszítettek az érvényükből; Cselényi költészetének recepciója, értelmezése azóta is problematikus. Vannak feltétlen hívei és dühödt elutasítói. Jelen kötet (amely a Cselényi László költészete kritikák és értékelések tükrében alcímet viseli) ezidáig a Cselényi-visszhangok és kritikák legteljesebb gyűjteménye, s tekinthető a 2002-ben megjelent Escorial avagy a Cs-tartomány ikerkönyvének, folytatásának. Ám míg az előző kötet az életmű pozitív fogadtatásait és értelmezéseit gyűjtötte csokorba, ez a könyv a kemény kritikákat is tartalmazza. Igazolva mintegy az alkotó ember öntörvényűségét, amelyet vagy elfogad a kritika, vagy értetlenül szemléli. Egy biztos, a Cselényi-költészet és fejlődéskép értelmezései legalább annyira szerteágazóak és szubjektívek, mint maga a költői mű.

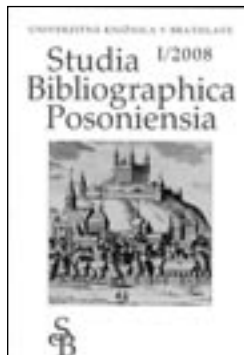
B. Kovács István: Álomtitkárságom története (Patrióta Kiadó, Rimaszombat, 2009, 376 old.)

A könyv sajtóságos emlékezés, amely az 1989. november 17-i fordulat 20. évfordulójára jelent meg. A szerző két évtized közéleti vállalásáról ad számot - helyenként kendőzetlen nyíltsággal. Mint írja:

[...] 50. születésnapomra,

2003-ban megjelent a Gömörológia c. kötet, amely a „szakmai elhivatottság Szköllője”-ként egyfajta metszetét adja addigi tudományos igényű törekvéseimnek.

Immár két 5-ös birtokában, s az 1989. novemberi változások közeledő 20. évfordulója kapcsán arra gondoltam, talán nem volna haszontalan, ha kötetbe rendezném különböző publicisztikai írásaimat, illetve azokat a dokumentumokat, amelyek összességükben egy nemzeti kisebbség tagjaként magát felelős civilnek képzelő ember közéleti ténykedéséről, örömeiről és hányattatásairól adnak számot. Ha úgy tetszik: ez a kötet a „közéleti elkötelezettség Kharübdiszé”, a gömörológia másik arca.

Studia Bibliographica Posoniensia. I/2008 (Összeállította Miriam Poriezoová, *Univerzitná knižnica*, Bratislava, 2008, 256 old.)

A tanulmánykötet annak a tudományközi tanácskozásnak az anyagát is tartalmazza, amelynek témája a *Gömörvármegyei orvos-gyógyszerész egyesület* alapításának 140. évfordulója

kapcsán a régió ez irányú hagyományai. (Leon Sokolovský: Gömör-Kishont a 19. század tekintetéből; Morovics Tibor Miroslav: A természettudományi és orvosi egyesületek jelentősége a tudomány történetében Magyarországon, különösen Szlovákiában a 19. században; Katarina Pekařová: A Gömörvármegyei orvos-gyógyszerész egyesület; Oľga Bodorová - Monika Gálffyová: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XII. Nagygyűlése Rimaszombatban; Kiss László: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XII., rimaszombati Nagygyűlése orvosi szekciójának aktivitásai; Henrieta Boršořová: Egyesületek jótékonyági és szociális tevékenysége a dualizmus időszakában Rimaszombatban; Sedláčková, Hana: A rimaszombati orvosegyesület - története, küldetése, tevékenysége; Eva Augustínová: Egészségügyi irodalom Szlovákiában a 19. században, tekintettel az irodalmilag tevékeny személyiségekre Gömörben.)